

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

BULLETIN
of the Szent István University

SPECIAL ISSUE

PART II.

Gödöllő
2008

Editorial Board

Prof. György Füleki CSc. – *Chairman of the Editorial Board*

Prof. Miklós Mézes DSc. *editor*

Prof. Béla M. Csizmadia CSc.

Prof. Tamás T. Kiss CSc.

Prof. Gyula Huszenicza DSc.

Prof. Gábor Reischl DLA

Prof. István Szűcs DSc.

Edited by the Guest Editorial Board

Katalin Takács-György CSc, – *Chairman of the Guest Editorial Board*

József Lehota DSc

István Takács PhD

László Villányi CSc

With the support of

Faculty of Economics and Social Sciences, Szent István University

Management and Business Administration PhD School of Szent István University

Szerkesztőség

Szent István Egyetem

2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Kiadja a Szent István Egyetem

Felelős kiadó

Dr. Solti László egyetemi tanár, rektor

Technikai szerkesztő

Szalay Zsigmond Gábor

Felelős szerkesztő

Dr. Mézes Miklós egyetemi tanár

ISSN 1586-4502

Megjelent 380 példányban

Foreword

Tradition and Innovation – International Scientific Conference of (Agricultural) Economists Szent István University, Gödöllő, 3-4 December, 2007

Tradition and Innovation – International Scientific Conference was held on December 3-6, 2007, in the frames of the anniversary programme series organized by the School of Economics and Social Sciences of the Szent István University. The aim of the conference was to celebrate the 50th anniversary of introduction of agricultural economist training in Gödöllő, and the 20th anniversary of the School of Economics and Social Sciences, which was founded in 1987.

The articles published in the special edition of Bulletin 2008 of the Szent István University were selected from the 143 presentations held in 17 sections of the conference and 30 presentations held at the poster section. The presentations give a very good review of questions of national and international agricultural economics, rural development, sustainability and competitiveness, as well as the main fields of sales, innovation, knowledge management and finance. The chairmen of the sections were Hungarian and foreign researchers of high reputation. The conference was a worthy sequel of conference series started at the School of Economics and Social Sciences in the 1990s.

Előszó

Tradíció és Innováció – Nemzetközi Tudományos (Agrár)közgazdász Konferencia Szent István Egyetem, Gödöllő, 2007. december 3-4.

2007. december 3-6. között a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara (SZIE GTK) által szervezett jubileumi rendezvénysorozat keretében került megrendezésre a Tradíció és Innováció – Nemzetközi Tudományos Konferencia, amelynek célja volt, hogy méltón megünnepelje a gödöllői agrárközgazdász képzés fél évszázada történet elindítását, s ugyanakkor a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar 1987-ben történt megalapításának 20. évfordulóját.

A Szent István Egyetem által kiadott Bulletin 2008 évi különszámában megjelentetett cikkek a konferencián 17 szekcióban elhangzott 143 előadásból, illetve a poszter szekcióban bemutatott 30 előadásból kerültek kiválasztásra. Az előadások jó áttekintést adtak a hazai és nemzetközi agrárközgazdaság, vidékfejlesztés, a fenntarthatóság és versenyképesség kérdései mellett az értékesítés, innováció, tudásmenedzsment, pénzügy fontosabb területeiről is. Az egyes szekciók elnöki tisztjét elismert hazai és külföldi kutatók töltötték be. A konferencia a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon az 1990-es években elkezdett konferencia sorozat méltó folytatása volt.

Dr. László Villányi
Dean / dékán

Contents / Tartalomjegyzék

Part I. / I. kötet

Agricultural and rural development and international view

Agrár- és vidékfejlesztés, nemzetközi kitekintés

ÁCS, SZ. – DALLIMER, M. – HANLEY, N. – ARMSWORTH, P.: Impacts of policy reform on hill farm incomes in UK.....	11
BIELIK, P. – RAJČÁNIOVÁ, M.: Some problems of social and economic development of agriculture.....	25
BORZÁN A. – SZIGETI C.: A Duna-Körös-Maros-Tisza Euro régió gazdasági fejlettségének elemzése a régiók Európájában.....	37
CSEH PAPP, I. Regionális különbségek a magyar munkaerőpiacon.....	45
NAGY, H. – KÁPOSZTA, J.: Convergence criteria and their fulfilment by the countries outside the Euro-zone.....	53
OSZTROGONÁCS, I. – SING, M. K.: The development of the agricultural sector in the rural areas of the Visegrad countries.....	65
PRZYGDZKA, R.: Tradition or innovation – which approach is better in rural development? The case of Podlasie Region.....	75
TAKÁCS E. – HUZDIK K.: A magyarországi immigráció trendjei az elmúlt két évtizedben.....	87
TÓTHNÉ LŐKÖS K. – BEDÉNÉ SZŐKE É. – GÁBRIELNÉ TŐZSÉR GY.: országok összehasonlítása néhány makroökonómiai mutató alapján.....	101
VINCZE M. – MADARAS SZ. Analysis of the Romanian agriculture in the period of transition, based on the national accounts.....	111

Agricultural trade and marketing

Agrárkereskedelem, marketing

ADAMOWICZ, M.: Consumer behavior in innovation adaptation process on fruit market	125
FÉNYES, T. I. – MEYER, N. G. – BREITENBACH, M. C.: Agricultural export and import assessment and the trade, development and co-operation agreement between South Africa and the European Union.....	137
KEMÉNYNÉ HORVÁTH ZS.: The transformation of market players on the demand-side of the grain market.....	151
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: A feldolgozott funkcionális élelmiszerek fogyasztói szegmentálása és magatartási jellemzői.....	159
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: Szarvasgomba fogyasztói és beszerzési magatartásának szegmentálása és jellemzői.....	169
NYÁRS, L. – VIZVÁRI, B.: On the supply function of the Hungarian pork market.....	177
SZAKÁLY Z. – SZIGETI O. – SZENTE V.: Fogyasztói attitűdök táplálkozási előnyökkel kapcsolatban.....	187
SZIGETI O. – SZENTE V. – MÁTHÉ A. – SZAKÁLY Z.: Marketing lehetőségek az állati eredetű hungarikumok termékpályáján.....	199
VÁRADI K.: Társadalmi változások és a marketing kapcsolatának modellezési lehetőségei.....	211

Sustainability and competitiveness
Fenntarthatóság, versenyképesség

BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: A hatékonyság és versenyképesség főbb kérdései a dél-alföldi térség gazdaságaiban.....	225
BARKASZI L.: A kukoricatermesztés hatékonyságának és eredményességének vizsgálata 2003-2006 évi tesztüzemi adatok alapján	237
JÁMBOR A.: A versenyképesség elmélete és gyakorlata	249
LENCSE S. E.: A precíziós gazdálkodás ökonómiai értékelése.....	261
MAGÓ, L.: Low cost mechanisation of small and medium size plant production farms	273
SINGH, M. K. – KAPUSZTA, Á. – FEKETE-FARKAS, M.: Analyzing agriculture productivity indicators and impact of climate change on CEECs agriculture	287
STRELECEK, F. – ZDENĚK, R. – LOSOSOVÁ, J.: Influence of farm milk prices on profitability and long-term assets efficiency	297
SZÉLES I.: Vidéki versenyképesség-versenyképes vidékfejlesztés: AVOP intézkedések és azok kommunikációjának vizsgálata.....	303
SZŐLLŐSI L. – NÁBRÁDI A.: A magyar baromfi ágazat aktuális problémái.....	315
TAKÁCS I. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS E. – TAKÁCSNÉ GYÖRGY K.: A versenyképes virtuális (nagy)üzem	327
TAKÁCSNÉ GYÖRGY K. – TAKÁCS E. – TAKÁCS I.: Az agrárgazdaság fenntarthatóságának mikro- és makrogazdasági dilemmái	341
Authors' index / Névjegyzék.....	355

Part II. / II. kötet

Economic methods and models

Közgazdasági módszerek, modellek

BARANYI A. – SZÉLES ZS.: A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának vizsgálata	367
BHARTI, N.: Offshore outsourcing (OO) in India's ites: how effective it is in data protection?	379
BORSZÉKI É.: A jövedelmezőség és a tőkeszerkezet összefüggései a vállalkozásoknál ...	391
FERTŐ, I.: Comparative advantage and trade competitiveness in Hungarian agriculture ...	403
JÁRÁSI É. ZS.: Az ökológiai módon művelt termőterületek nagyságát befolyásoló tényezők és az árutermelő növények piaci pozíciói Magyarországon.....	413
KODENKO J. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: Magyarország és Oroszország agrárstruktúrájának változása az 1990-es évektől napjainkig.....	421
OROVA, I. – KOMÁROMI, N.: Model applications for the spread of new products in Hungarian market circumstances	433
REKE B.: A vállalkozások egyensúlyi helyzetének változáskövető vizsgálata	445
ŠINDELÁŘ, J.: Forecasting models in management.....	453
SIPOS N.: A környezetvédelmi jellegű adók vizsgálata a fenntartható gazdálkodás vonatkozásában	463
VARGA T.: Kényszerű „hagyomány”: értékvesztés a mezőgazdasági termékek piacán.....	475
ZÉMAN Z. – TÓTH M. – BÁRCZI J.: Az ellenőrzési tevékenység kialakítási folyamatának modellezése különös tekintettel a gazdálkodási tevékenységeket érintő K+F és innovációk elszámolására	485

Land utilization and farm structure

Földhasználat, gazdaságstruktúra

FEHÉR, I. – MADARÁSZ I.: Hungarian land ownership patterns and possible future solutions according to the stakeholders' view	495
FEKETE-FARKAS, M. – SINGH, M. K. – ROUNSEVELL, M. – AUDSLEY, E.: Dynamics of changes in agricultural land use arising from climate, policy and socio-economic pressures in Europe	505
LAZÍKOVÁ, J. – BANDLEROVA, A. – SCHWARCZ, P.: Agricultural cooperatives and their development after the transformation	515
ORLOVITS, ZS.: The influence of the legal background on the transaction costs on the land market in Hungary.....	525
SADOWSKI, A.: Polish land market before and after transition	531
SZÚCS, I. – FARKAS-FEKETE M. – VINOGRADOV, S. A.: A new methodology for the estimation of land value	539

Innovation, education
Innováció, tudásmenedzsment

BAHATTIN, C. – PARSEKER, Z. – AKPINAR BAYIZIT, A. – TURHAN, S.: Using e-commerce as an information technique in agri-food industry.....	553
DEÁKY Z. – MOLNÁR M.: A gödöllői falukutató hagyományok: múlt és jelen.....	563
ENDER, J. – MIKÁCSÓ, A.: The benefits of a farm food safety system.....	575
FARKAS, T. – KOLTA, D: The European identity and citizenship of the university students in Gödöllő.....	585
FLORKOWSKI, W. J.: Opportunities for innovation through interdisciplinary research ...	597
HUSTI I.: A hazai agrárinnováció lehetőségei és feladatai	605
KEREKES K.: A Kolozs megyei Vidéki Magyar fiatalok pályaválasztása.....	617
SINGH, R. – MISHRA, J. K. – SINGH, M. K.: The entrepreneurship model of business education: building knowledge economy.....	629
RITTER K.: Agrár-munkanélküliség és a területi egyenlőtlenségek Magyarországon.....	639
SZALAY ZS. G.: A menedzsment információs rendszerek költség-haszon elemzése	653
SZÉKELY CS.: A mezőgazdasági vállalati gazdaságtan fél évszázados fejlődése.....	665
SZÚCS I. – JÁRÁSI É. ZS. – KÉSMÁRKI-GALLY SZ.: A kutatási eredmények sorsa és haszna	679
Authors' index / Névjegyzék.....	689

A HAZAI LAKOSSÁG MEGTAKARÍTÁSI HAJLANDÓSÁGÁNAK VIZSGÁLATA
ANALISE OF THE HUNGARIAN HOUSEHOLDS SAVINGS
BARANYI ARANKA – SZÉLES ZSUZSANNA

Abstract

The aim of our research is to observe and analyse how the preferred saving forms changed since the transformation and what kind of changes have been there in the amount of the savings. The amount of savings is largely influenced by the aggressive marketing activities of the banks and by governmental regulations like the interest tax since September 2006. We started our research with the concept of savings that have been analysed by many well-known economists during the last decades. In the 80's the net financial savings of the households were practically zero and at the end of the 80's it became negative. Nowadays 14 percent of the households have their savings in short term debits and this is still the most popular form in Hungary. The interest towards other instruments of investments –shares, shares based investment funds, other funds and bonds – is still lower and the rate of the ones using pension funds is 8 percent.

Összefoglalás

Kutatásunk célja megvizsgálni és elemezni a rendszerváltástól napjainkig hogy hogyan alakultak és melyek a lakosság által preferált főbb megtakarítási formák és ezek milyen állományváltozáson is mentek keresztül. A megtakarítás állományának alakulását nem kis mértékben befolyásolta a bankok általa napjainkban is megfigyelhető meglehetősen agresszívnek mondható marketing tevékenysége, valamint a központi intézkedések közül a 2006. szeptemberétől életbe lépő kamatadó. Vizsgálatunk elsőként a megtakarítási elméletek, áttekintésével indul mellyel több neves közgazdász is foglalkozott az elmúlt évtizedekben, a teljesség igénye nélkül ezen elméletek áttekintésével kezdünk. A nyolcvanas évek során a nettó lakossági pénzügyi megtakarítás gyakorlatilag nulla volt, majd a nyolcvanas évek végén jelentősen negatívba fordult. Jelenleg, megtakarításaikat rövid lejáratú betétekben kamatoztatók aránya 14 százalék és ezzel ez a befektetési forma továbbra is a legnépszerűbb hazánkban. A többi befektetési eszköz - így részvények, részvényalapú befektetési alapok, egyéb alapok és kötvények - iránti érdeklődés ugyanakkor továbbra is mérsékelt, a nyugdíjalapokat jelenleg igénybevevők aránya pedig 8 százalék.

Kulcsszavak: megtakarítási elméletek, lakossági megtakarítások, befektetési alapok

Bevezetés

„Ha az ember kevesebbet költ jövedelménél megtakarít, ha pedig jövedelméhez képest több pénzt ad ki túlköltekezik.” [Kohn, 1998]

A megtakarítások képződésének számos oka lehet, ugyanakkor a bankok szempontjából a hitelfelvétel forrásául alapvetően szükségesek. Miért szükséges a hitel, miért nem lehet a hitelt mint külső forrást mellőzni és milyen kapcsolatot mutat ez a megtakarítások alakulásával?

A kérdésre adott válasz ige sokrétű azonban leszögezhetjük, hogy amennyiben nem jutunk valamilyen jelentős pénzösszeghez életünk kezdetén akkor valószínű, hogy megélhetésünket munkavállalással kell biztosítanunk. Egész életünk folyamán lesznek olyan időszakok, amikor eltartottak leszünk pl. gyermekkor, amikor nem tudunk jövedelemhez jutni, később dolgozó

emberként több jövedelmünk keletkezhet, mint ami a mindennapi megélhetéshez szükséges és a főlöslegből megtakarításokat képezhetünk valamilyen távolabbi cél megvalósítása érdekében. Előfordul azonban – nem is ritkán – hogy 10-15 évig is kell takarékoskodnunk ahhoz, hogy hön áhított igényünket megtudjuk valósítani pl. lakás, autó, külföldi nyaralás stb. ennyi időt nem szívesen várunk így megoldásként kínálkozik a fogyasztás hitelből történő megvalósítása, melyet a később jelentkező jövedelemből visszafizetünk, így lényegében a megtakarításból hiteltörlesztés lesz. A felhalmozás, hitelfelvétel, túlköltés szinte folyamatosan jellemezheti egy háztartás jövedelemhelyzetét.

Anyag és módszer

Az egyén életében eltérő célok, okok húzódnak meg a jövedelmek elosztását illetően, ennek vizsgálatát célozzák a legkülönbözőbb közgazdasági megtakarítási elméletek.

Keynes (1936) szerint a fogyasztás a folyó jövedelmek nagyságától függ, vagyis nincs túlköltés, előre hozott fogyasztás. A fogyasztás és a megtakarítás elemzése elválaszthatatlan, hiszen a megtakarítás nem más, mint visszatartott jövőbeli fogyasztás. [Tóth –Árvai, 2001]

Az egyén jövedelmének keletkezését, annak felhasználásának időbeliségét az életciklus modellek változatai igyekeznek feltérképezni, tehát az életciklus modell arra épít hogy az egyén nem csupán a rendelkezésre álló jövedelmét osztja be, hanem megbecsüli az egész életében várható jövedelmet és fogyasztása során ennek megfelelően dönt.

A modern életciklus elméletek kidolgozása Modigliani–Brumberg-hez fűződik (1952) melyet Friedman (1957) permanens jövedelemhipotézisének kidolgozása követett. Ezen elmélet lényege, hogy a fogyasztás alakulását nem az egész élet folyamán keletkező jövedelem egészének „felosztásához” köti, hanem a fogyasztás rövid távú dinamikájával foglalkozik, vagyis ha valaki megnyeri a lottó ötöst az nem befolyásolja rövidtávú fogyasztási szerkezet alakulását, inkább ez az összeg megtakarításra kerül.

Szolgáltatások esetében áruminta hiányában a szájpropaganda erősebb, mint a fizikai termékek piacán, gazdaságos kommunikációs lehetőség a reklámtevékenység mellett vagy helyett, a vásárlásösztönzés." [Tamusné, 2004]

Véleményünk szerint az, hogy az egyén nagyobb egyszeri jövedelemhez jut és ezt mikor, mire költi nagyban, befolyásolja pillanatnyi életkörülményeinek alakulása, jövőbeli céljai. Van, aki a megnyert összeget 2-3 hét leforgása alatt „elveri” és van, aki beruház, befektet és ennek kapcsán, hosszú távú jövedelemszerzésben reménykedhet.

Milyen tényezők motiválhatják az egyént abban, hogy megtakarításokat képezzen? Keynes (1936) szerint:

- Óvatossági motívum: előre nem látható kiadás finanszírozása érdekében félre tett pénz pl. betegség
- Életciklus motívum: aktív korban megszerzett jövedelem egy részét öreg korunkra félre tesszük amikor nem tudunk dolgozni, viszont szükségleteink akkor is fognak keletkezni.
- Fejlesztési motívum: életminőség javítását célozza pl. lakáskörülmények megváltozása.
- Függetlenségi motívum: „a döntés szabadsága”, a fogyasztás időbeli alakulását annak szerkezetét ne determinálja hogy nincs elegendő jövedelem.
- Vállalkozói motívum: cégek működési alapelve, felhalmozni később beruházni ezáltal még több jövedelemhez jutni.
- Örökhatyási motívum
- Fukarsági motívum

A megtakarítás (savings) minden olyan jövedelem, amelyet nem a folyó fogyasztás céljait szolgáló termékek és szolgáltatások megvásárlására fordítanak. [Pearce, 1993]

Samuelson (1993) szerint egy bonyolult modern gazdaságban a háztartások és a cégek pénzüik kikölcsönzésével pénztöktét áramoltatnak a befektetőkhez. Az emberek kötvényeket és részvényeket vásárolnak, takarékbetét-számlákon helyeznek el pénzt, pénzt tesznek félre öreg napjaikra a nyugdíjalapokba. Mindezek olyan közvetítő eszközök, amelyek pénztöktét juttatnak a megtakarítóktól azokhoz a cégekhez vagy emberekhez, amelyek ténylegesen tőkejavakat vásárolnak. [Samuelson, 1993]

A Nemzetközi Bankárképző Központ alkotóközösségének megfogalmazásában a megtakarítás, a jövedelem el nem költött része. A megtakarítói viselkedés jellemzői alapján beszélhetünk rendszeres, alkalmi és maradvány jellegű megtakarításról [Király-Májér, 1997]:

- A *rendszeres megtakarítások* tudatos döntés eredményei. Leggyakoribb formái: életbiztosítás, hosszú lejáratú hitelpapírok, amelyek megvételének fő célja a vagyon felhalmozása. A megtakarítások ezen formái hosszú távúak, miáltal likviditásuk alacsony.
- Az *alkalmi* megtakarítások nem rendszeres jövedelemből származnak, ezért nehezen tervezhető. Tipikus formái: a bankban elhelyezett betétek, a lakossági folyószámlák lekötött részei, a rövid lejáratú banki papírok, a hitelegyleteknél elhelyezett megtakarítások, és a likvid részvények. Hozzáférhetőségük általában egyszerű, likviditásuk foka magas.
- A *maradvány jellegű (reziduális)* megtakarítások esetében a rendszeres jövedelmünknek azt a részét takarítjuk meg, amely véletlenszerűen marad meg. Ilyen például a készpénz és, a lakossági folyószámla követel egyenlege.

A közgazdászok az egyes nemzetek megtakarítási motivációit vizsgálva, arra a következtetésre jutottak, hogy a fő cél a nyugdíjba vonulás idejére megfelelő pénzalap képzése. A háztartások a munkában töltött évek alatt pénzt halmoznak fel (életciklus hipotézis), hogy a nyugdíjas éveik alatt elköltse. A megtakarítások alakulása függ, a kamatlábaktól, a kockázat kerülés mértékétől és a tőkepiacok működésétől. Egy egész ország megtakarításait befolyásolja a népesség kormegoszlása, a pénzügyi piacok hatékonysága és az adózás. [The Economist, 1998]

Eredmények

Mi jellemzi a hazai lakosság megtakarítási hajlandóságát?

A nyolcvanas évek során a nettó lakossági pénzügyi megtakarítás alacsony volt. [Zsoldos, 1997]

Zsoldos István 1997-ben végzett kutatásában arra a megállapításra jutott, hogy a 80-as évek során, a lakossági megtakarítás alacsony volt ennek okát az egyre növekvő inflációval, romló gazdasági helyzettel magyarázta. A hazai lakosság banki megtakarítások helyett reál javakban igyekezett felhalmozni melynek megvalósítása sem volt egyszerű az akkori viszonyok között pl. autó vásárlás hosszú évek várakozása után, az államilag támogatott „panel program” miatt jelentőssé vált az ingatlan vásárlás kedvezményes hitelfelvétel segítségével.

1. ábra Bruttó és nettó megtakarítási ráták (az inflációs veszteségekkel módosított jövedelem százalékában)

Forrás: Zsoldos, 1997

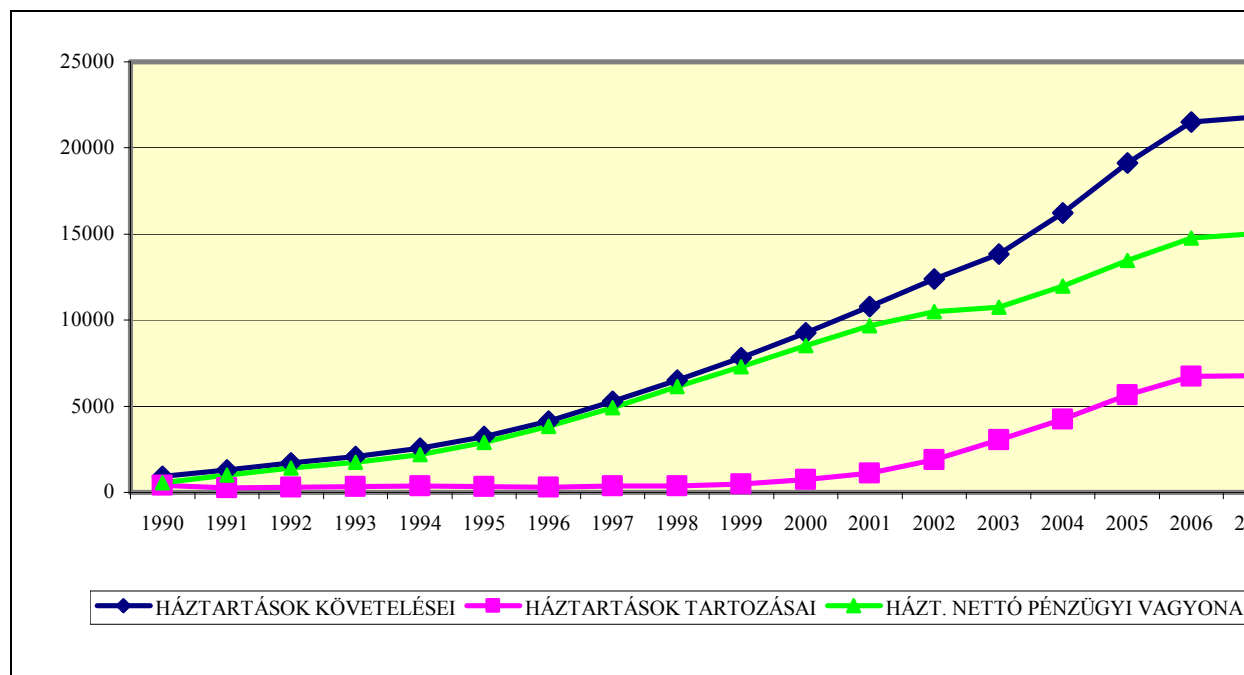
A TÁRKI 1998-as felmérése szerint a háztartások 40-50%-a rendelkezett megtakarítással és 28-40%-nak volt adóssága.

Mitől függhet a megtakarítási szándék-hitelfelvétel? [Tóth, 1996] [Medgyesi –Szívós, 1999]:

- Jövedelemhelyzet nagysága
- Jövedelemhelyzet jövőbeli alakulása
- Jövőbeni fogyasztás előrehozása milyen erős motiváltságot jelet az egyén számára

Tóth I. János és Árvai Zsuzsanna 2000 szeptemberében végzett felmérése szerint a lakosság ha váratlanul 1 M Ft összeghez jutna akkor 53,4%-ban lakáskörülményeit javítaná, 37,5%-a tenné félre a nem várt jövedelem és mindösszesen 17,4% gondol adósságának visszafizetésére.

A megtakarítási hajlandóság mostanság nem csupán a fenn említett tényezőktől függhet, hanem a manapság egyre többet emlegetett pénzügyi kultúra fejlettségétől is. Az Öngondoskodás Alapítvány elnöke szerint a hazai pénzügyi kultúra szintje alacsony, Gecser Ottó nyilatkozata szerint a legtöbben a „mának élünk” elvet követik. Keveset törődünk a jövőbeli biztonságunkkal, sokszor nem tervezünk előre, hiányzik belőlünk a jövőorientált szemlélet. Az alapítvány felmérése szerint a média gazdasági híreit a magyarok 6%-a érti meg, 41% kisebb mértékben, 28% pedig alig. A legtöbben a részvény, állampapír fogalmakkal vannak tisztában mintegy 44-47%, a befektetési alapokat a megkérdezettek 27%-a ismeri. [Világgazdaság, 2006. okt.]

2. ábra A háztartások követelése, tartozásai és nettó pénzügyi vagyona 1990 és 2007 között (Milliárd Ft)

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés

Az előző ábrán a háztartások nettó pénzügyi vagyonát vizsgálva, jól látható, hogy 2001-2002-ben a nettó pénzügyi vagyon mérsékelten emelkedik az előző évekhez képest. 2001-ről 2002-re 8,5%-kal és 2002-ről 2003-ra 2,6%-kal emelkedett a pénzügyi vagyon az előző évhez képest, ez a magas tartozás állománynak köszönhető. 2001-ről 2002-re 67,8%-kal nőtt a háztartások tartozásainak állománya és a következő évben is jelentős volt az emelkedés 62,3%, miközben a követelések állománya nem nőtt ilyen jelentős mértékben. A tartozások állománynövekedése 1999 és 2003 között a legjelentősebb. A nettó pénzügyi vagyon emelkedése 10% alá került 2005-ről 2006-ra, ez a szabályok szigorításának köszönhető.

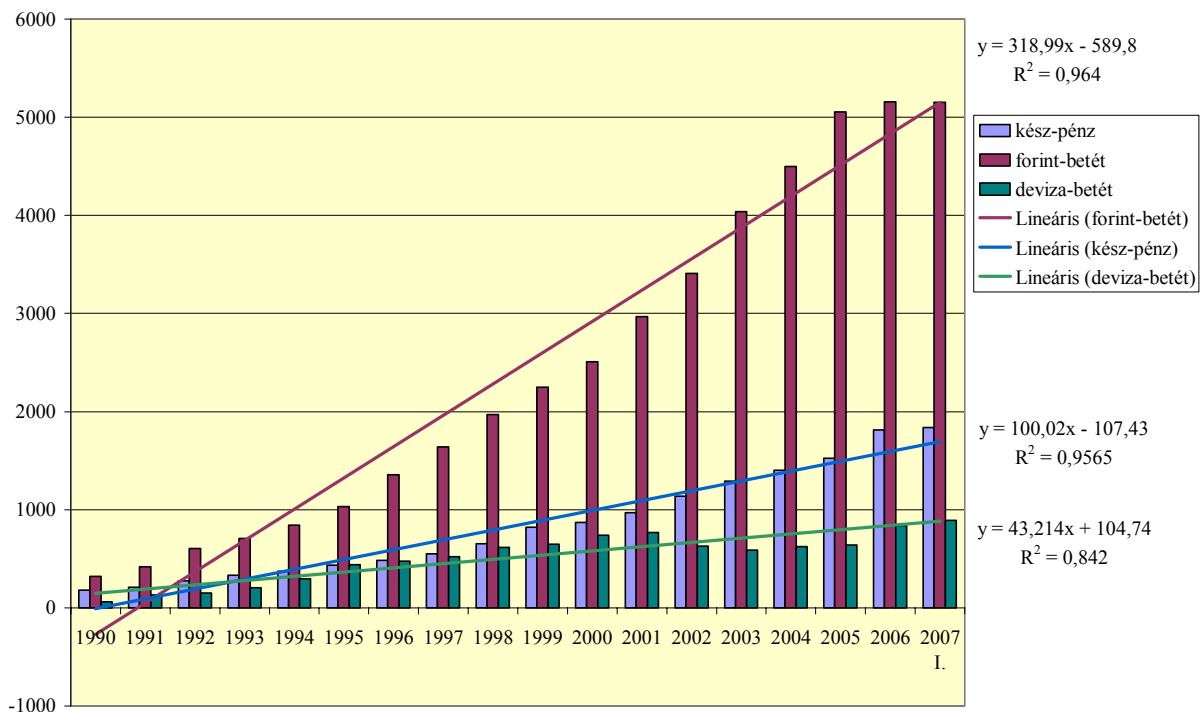
Az 1. táblázatban szereplő „Nem részvény értékpapírokhoz” az államkötvények és a kincstárjegyek tartoznak, a „Tulajdonosi részesedésekhez” a részvények, üzletrészek és a befektetési jegyek, valamint a „Biztosítástechnikai tartalékok” közé az életbiztosítási díjtartalékokat és a pénztári vagyont sorolják. A háztartások készpénz állománya a vizsgált időszakon belül 1990-ben volt a legnagyobb, az összes követelés 19,3%-át tette ki, mostanra 8,4%-ra csökkent. A forint-betétek részaránya 1992-ben (35,6%), a devizabetétek állománya 1995-ben volt a legmagasabb (13,5%). A forint-betéteknél folyamatos csökkenés érzékelhető, 2007-ben nem éri el a 24%-ot a részarányuk. A devizabetéteknél is hasonló csökkenő tendencia figyelhető meg 2005-ig. A nem tulajdonosi értékpapírok esetében 1999-ben (9,9%) volt a legmagasabb az érték, a tulajdonosi értékpapíroknál 2002-ben (36,2%).

2007 I. negyedévében a háztartások megtakarításainak 35,1%-a részvényekben, üzletrészekben és befektetési jegyekben volt, 23,6%-a forint-betéteknél és 18,6%-a biztosítástechnikai tartalékokban.

1. táblázat A háztartások követeléseinek megoszlása a főbb csoportosítási szempontok szerint az egyes években

Időszak végén (dec. 31.)	Kész-pénz	Forint-betét	Deviza-betét	Nem részvény értékpapír	Tulajdonosi részesedések	Biztosítástechnikai tartalékok
1990	19,3%	34,2%	6,7%	3,4%	27,2%	3,9%
1991	16,3%	32,4%	10,2%	5,4%	28,6%	3,5%
1992	16,3%	35,6%	9,0%	5,6%	28,2%	3,0%
1993	15,8%	33,8%	9,8%	5,4%	30,1%	3,1%
1994	14,6%	32,9%	11,4%	6,3%	29,5%	3,1%
1995	13,4%	31,8%	13,5%	6,8%	28,8%	3,4%
1996	11,7%	32,7%	11,5%	8,4%	29,7%	4,2%
1997	10,4%	31,0%	9,9%	9,2%	33,4%	4,8%
1998	10,0%	30,2%	9,5%	9,2%	33,5%	6,1%
1999	10,5%	28,8%	8,3%	9,9%	33,2%	7,8%
2000	9,4%	27,1%	8,0%	9,0%	35,2%	9,6%
2001	9,0%	27,5%	7,1%	8,7%	35,4%	10,7%
2002	9,2%	27,6%	5,1%	8,1%	36,2%	12,1%
2003	9,3%	29,2%	4,3%	7,9%	34,5%	13,2%
2004	8,5%	27,2%	3,9%	7,0%	34,4%	15,1%
2005	8,0%	26,4%	3,4%	6,3%	34,3%	16,5%
2006	8,4%	24,0%	3,9%	6,1%	34,5%	18,1%
2007 I.	8,4%	23,6%	4,1%	6,1%	35,1%	18,6%

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés

3. ábra Készpénz, forintbetét és deviza betét állománya 1990 és 2007 között.

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés

A háztartások készpénz állományának vizsgált időszakban felrajzolt lineáris trendje azt mutatja, hogy a készpénz állomány 318,99 millió forinttal nőtt évente 1990 és 2007 között. A korrelációs együttható 0,964, tehát a függvény illeszkedése szorosnak mondható, ugyan ez a

szoros illeszkedés elmondható a forint és a deviza betétek állományára felrajzolt trendvonalra is. A forint betétek éves növekedése 100,02 millió forint, míg a deviza betéteké 43,214 millió forint.

2. táblázat Az állampapírok állománya 2006. IV. negyedévben (Millió Ft)

Tulajdonosi szektor	Nyilvános kibocsátású államkötvények		Zárt kibocsátású államkötvények	
	névértéken	piaci értéken	névértéken	piaci értéken
Háztartások	1 077 629	1 090 534	41	
Összesen	9 752 055	9 868 745	529 184	545
A háztartások aránya (%)	11%	11%	0%	

Forrás MNB adatai alapján saját szerkesztés

A táblázat a háztartások állampapír állományát mutatja, a háztartások részesedése 11% a nyilvános kibocsátású államkötvényeknél és az 1%-ot sem éri el a zártkibocsátású államkötvényeknél.

3. táblázat A háztartások állampapír állománya kamatozási mód szerint 2006. IV. negyedév

Tulajdonosi szektor	Fix kamatozású államkötvények		Változó kamatozású államkötvények		Zéró kupon államkötvények	
	névértéken	piaci értéken	névértéken	piaci értéken	Névértéken	Piaci értéken
Háztartások	174 822	179 476	360 906	371 419	541 942	539
Összesen	7 289 461	7 439 497	844 682	870 725	2 147 096	2 103
A háztartások részaránya (%)	2,4	2,4	42,7	42,7	25,2	

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés

A jelzálog levelek kevésbé népszerűek a háztartások körében 2006-ban 6-7% ezen értékpapírok háztartások által birtokolt részaránya.

2006 végén a még forgalomban lévő 264 millió forint értékű kárpótlási jegy állományának 10,4%-a a háztartás tulajdonában volt.

A háztartások kötvényállományát vizsgálva elmondható, hogy a nem pénzügyi vállalatok által kibocsátott kötvények szektorális megoszlásában jelentős, egyes időszakokban több, mint 50% a háztartás részaránya. Ezt mutatja a 4. táblázat. A háztartások tulajdonosi részaránya az állampapírnak nem minősülő kötvények és a hitelintézetek által kibocsátott kötvények esetében a legjelentősebb.

A GFK Custom Research Worldwide és a Wall Street Journal 2007 tavaszán újra elkészítette a Befektetési Barométert, mely során vizsgálta az európai – így szűkebb régióink – és az amerikai háztartások vagyoni helyzetét; a leggyakrabban preferált befektetési formák jelenlegi és jövőben várható pozícióját, valamint azt is, hogyan alakulnak a lakosság megtakarításra vonatkozó várakozásai. A Befektetési Barométer készítésekor 2007. március-áprilisban 15 országban mintegy 11 445 személyt kérdeztek meg. [Stiff, 2007]

4. táblázat A háztartások részaránya a kötvénypiacon (Millió Ft)

Az állampapírnak nem minősülő kötvények tulajdonosi szektorok szerinti megoszlása, névértéken						
Tulajdonosi szektorok	2004					
	I.negyedév	II.negyedév	III.negyedév	IV.negyedév	I.negyedév	II.negyedév
Háztartások	62 648	60 823	65 721	72 484	75 163	76 111
Összes állomány	222 939	230 525	240 037	255 920	286 069	283 111
A háztartások részaránya (%)	28,1	26,4	27,4	28,3	26,3	26,9
Nem pénzügyi vállalatok által kibocsátott kötvények tulajdonosi szektorok szerinti megoszlása, névértéken						
Tulajdonosi szektorok	2004					
	I.negyedév	II.negyedév	III.negyedév	IV.negyedév	I.negyedév	II.negyedév
Háztartások	25 167	24 314	23 250	23 721	23 743	22 811
Összes állomány	53 882	51 155	48 788	48 667	48 611	35 111
A háztartások részaránya (%)	46,7	47,5	47,7	48,7	48,8	64,9
Önkormányzatok által kibocsátott kötvények tulajdonosi szektorok szerinti megoszlása, névértéken						
Tulajdonosi szektorok	2004					
	I.negyedév	II.negyedév	III.negyedév	IV.negyedév	I.negyedév	II.negyedév
Háztartások	250	240	250	266	276	276
Összes állomány	6 046	6 046	5 876	6 460	6 460	5 111
A háztartások részaránya (%)	4,1	4,0	4,3	4,1	4,3	5,4
Hitelintézetek által kibocsátott kötvények tulajdonosi szektorok szerinti megoszlása, névértéken						
Tulajdonosi szektorok	2004					
	I.negyedév	II.negyedév	III.negyedév	IV.negyedév	I.negyedév	II.negyedév
Háztartások	36 517	35 396	40 832	47 002	49 487	51 111
Összes állomány	127 748	121 557	133 607	137 049	156 760	182 111
A háztartások részaránya (%)	28,6	29,1	30,6	34,3	31,6	28,0
Egyéb pénzügyi vállalatok által kibocsátott kötvények tulajdonosi szektorok szerinti megoszlása, névértéken						
Tulajdonosi szektorok	2004					
	I.negyedév	II.negyedév	III.negyedév	IV.negyedév	I.negyedév	II.negyedév
Háztartások	715	873	1 390	1 495	1 657	1 111
Összes állomány	35 263	51 767	51 767	63 744	74 238	60 111
A háztartások részaránya (%)	2,0	1,7	2,7	2,3	2,2	1,8

Forrás: MNB adatai alapján saját szerkesztés

Továbbra is az Egyesült Államokban nagyobb (37 százalék) az aránya azon háztartásoknak, melyek vagyona meghaladja az 50 ezer eurót. Európában a megkérdezett háztartásoknak összességében 7 százaléka nyilatkozott 50 ezer eurót meghaladó magánvagyonról. Míg Közép-Európában azon háztartások aránya, akik 25 ezer eurónál nagyobb magánvagyonról nyilatkoztak 2 százalék, Magyarországon mindösszesen 1 százalék. [Stiff, 2007]

Igénybevett befektetési formák

A többség továbbra is az alacsony kockázattal járó befektetési lehetőségekben bíz. Azoknak az aránya azonban, akik megtakarításaikat rövidlejáratú betétekben kamatoztatják Nyugat-Európában 47 százalékról 39 százalékra – az évek óta mért legalacsonyabb szintre – csökkent. Ellenben jelentősen – 7 százalékról 13 százalékra – nőtt azoknak az aránya, akik megtakarításaikat kötvényben tartják. Magyarországon a kelet- és közép-európai átlagnál továbbra is magasabb – 76 százalék – azok aránya, akik pénzüket kamatoztatására egyik, a kutatás során vizsgált befektetési eszközt sem veszik igénybe. (Nekik vélhetően nem is igen vannak pénzügyi megtakarításaik, vagy készpénzben tartják azokat.) Megjegyzendő, hogy ez az arány a 2006 őszi mért 81 százalékos történelmi csúcsponthoz képest csökkenést jelent.

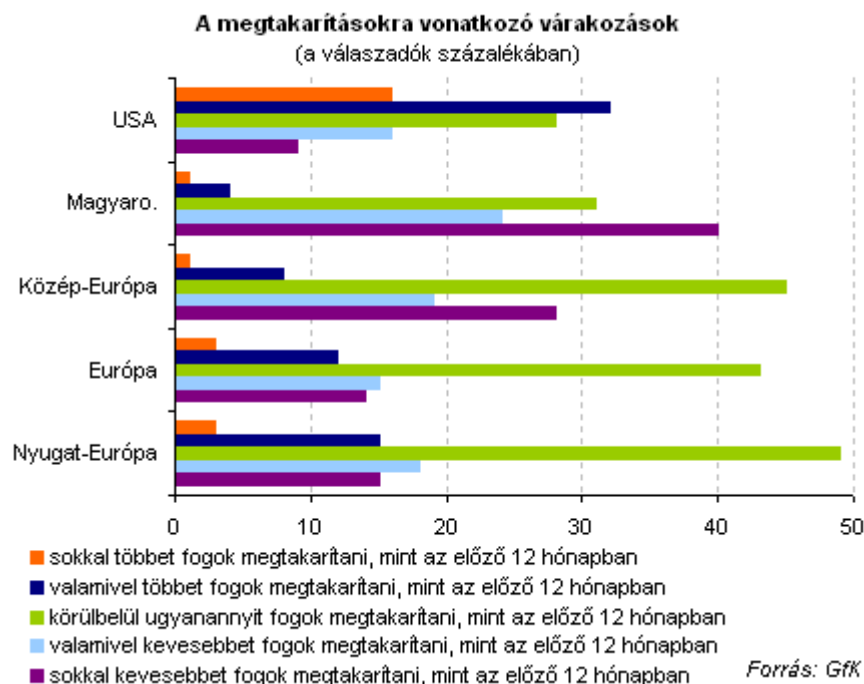
5. táblázat Egy főre jutó befektetési alap állomány 2006. június 30-án

Ország	Vagyon fő/euro
Francia	23032
Hollandia	20623
Ausztria	19646
Svájc	18995
Nagy Brittanian	11720
Német	11700
Olasz	6694
Görög	2248
Magyar	665
Szlovákia	505
Lengyel	499
Cseh	493
Török	198

Forrás: VG, 2006. dec. 4.

Megtakarítási várakozások

A jövőbeli megtakarításokat firtató kérdésre kapott válaszok jelentős regionális eltéréseket mutatnak. Nyugat-Európában az egy évvel ezelőtt mért 37 százalékhoz képest most minden harmadik válaszadó véli úgy, hogy a jövőben kevesebbet fog megtakarítani. Mindössze 18 százalék nyilatkozott pozitívan.

5. ábra A megtakarításokra vonatkozó várakozások

Forrás: MNB

Közép- és Kelet-Európában a helyzet változatlan: továbbra is nem egészen a megkérdezettek tizede gondolja úgy, hogy megtakarításai a jövőben gyarapodnak. Háromból két magyar pedig

úgy gondolja, hogy az elkövetkező 12 hónapban kevesebb pénzt tud félretenni; mindössze 5 százalék számít arra, hogy a helyzet javulhat.

Az elmúlt évekhez hasonlóan most is az Egyesült Államok a legoptimistább. Míg 2005 tavaszán háromból két amerikai gondolta úgy, hogy megtakarításai növekedhetnek, addig ma minden második tengerentúli megkérdezett így vélekedik. 2006-ban kiugró évet zártak az unit-linked életbiztosítási megtakarítási szegmens, a növekedést többen a 2006. szeptemberben bevezetésre kerülő kamatadóval hozzák összefüggésbe, hiszen az augusztus 31-ig megkötött befektetési életbiztosítások teljes egészében mentesek maradtak az új közteher alól.

Következtetések

A megtakarítás formákat vizsgálva igen jelentős eltérések figyelhetők meg az egyes években. A 80-as évek során, a lakossági megtakarítás szinte nagyon alacsony volt, ennek okát az egyre növekvő inflációval, romló gazdasági helyzettel magyarázta. A hazai lakosság banki megtakarítások helyett reál javakban igyekezett felhalmozni. 1998-ban a háztartások 40-50%-a rendelkezett megtakarítással. A háztartások készpénz állománya a vizsgált időszakon belül 1990-ben volt a legnagyobb, az összes követelés 19,3%-át tette ki, mostanra 8,4%-ra csökkent. A forint-betétek részaránya 1992-ben (35,6%), a devizabetétek állománya 1995-ben volt a legmagasabb (13,5%). A forint-betéteknél folyamatos csökkenés érzékelhető, 2007-ben nem éri el a 24%-ot a részarányuk. 2007 I. negyedévében a háztartások megtakarításainak 35,1%-a részvényekben, üzletrészekben és befektetési jegyekben volt, 23,6%-a forint-betétekben és 18,6%-a biztosítástechnikai tartalékokban. A háztartások készpénz állományának vizsgált időszakban felrajzolt lineáris trendje azt mutatja, hogy a készpénz állomány 318,99 millió forinttal nőtt évente 1990 és 2007 között. A korrelációs együttható 0,964, tehát a függvény illeszkedése szorosnak mondható, ugyan ez a szoros illeszkedés elmondható a forint és a deviza betétek állományára felrajzolt trendvonalra is. A forint betétek éves növekedése 100,02 millió forint, míg a deviza betéteké 43,214 millió forint.

Irodalom

- KIRÁLY J., MÁJER B. (1997): Baküzemtan. Nemzetközi Bankárképző Rt. (p.135-136.)
- KOHN, M. (1998): Bank és pénzügyek, Pénzügyi piacok, Osiris-Nemzetközi Bankárképző. (p.39-57)
- PEARCE, D. W. (szerk.): A modern közgazdaságtan ismerettára. Macmillan Dictionary of Modern Economics. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1993. (p.495.)
- SAMELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. (1993): Közgazdaságtan. II. Makroökonómia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. (p.920.)
- Smaller Savings for Rainy Days, The Economist, 1998. március 19., (p.76.)
- STIFF, P.: Rebounding Stocks Buoy Europe Investors. Wall Street Journal.
<http://online.wsj.com/public/article/SB118427558482965117.html>
- TAMUS A. (2004): Termékpolitika (Szolgáltatásmarketing), tantárgyi segédlet, Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös
- TÓTH I. J. – ÁRVAI ZS. (2001): Likviditási korlátok és fogyasztói türelmetlenség (A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata) MNB. (p.1-80)
- Világgazdaság. 2006.okt.17., Boldog öngondoskodás
- Világgazdaság. 2006. dec. 4. Féléven belül 500 új alap
- www.mnb.hu
- www.gfk.hu

Szerzők

Baranyi Aranka, PhD, főiskolai docens
Károly Róbert Főiskola, Számviteli és Pénzügyi Tanszék
abaranyi@karolyrobert.hu

Széles Zsuzsanna, PhD, egyetemi docens
Szent István Egyetem, GTK, Pénzügyi és Számviteli Intézet
Szeles.Zsuzsanna@gtk.szie.hu